

EXPOZÍCIA „DĚJINY 20. STOLETÍ“

Lenka Lubušká

Pripraviť očakávanú expozíciu „*Dejiny 20. storočia*“ v Národnom múzeu v Prahe bolo nesporne veľkou výzvou pre všetkých zamestnancov Historického múzea. Pri projektoch takýchto rozmerov si nepochybne všetci spoluautori siahli na hranice svojej tolerancie, trpezlivosti, vynachádzavosti a odhodlania dotiahnuť projekt do úspešného konca.

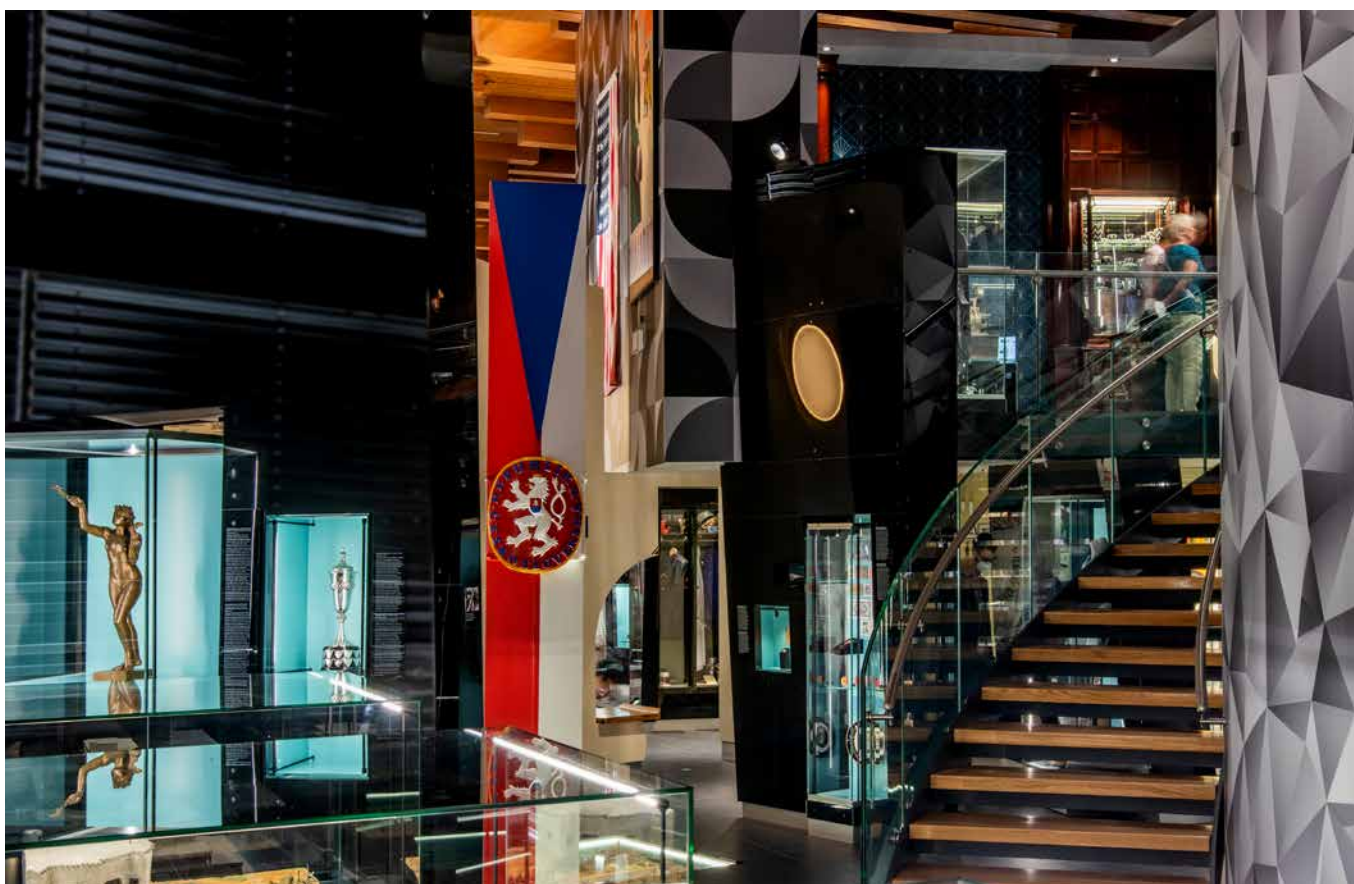
Autori scenára, textov vo výstave a jej základného členenia Marek Junek, Tomáš Kavka, Jan Pohunek a Jan Lomíček mali neľahkú úlohu. Z toho, čo ovládajú o dejinách svojej vlasti, museli vybrať stotinu a zo zbierok Historického múzea asi tak tisícinu. Napísali desiatky strán stručného, jasného a jednoznačného textu, ktorý návštevníkom ponúkajú vo výstavných priestoroch. Hlavné panely jednotlivých častí sú obohatené článkami v kioskoch, kde sú členené na Politiku, Kultúru, Šport, Dobu a na záver sú doplnené o dobové fotografie či videá. Videá nie sú len zaujímavým doplnkom, ale premyslene dopĺňajú písané slovo.

Autori výstavy sa snažili návštevníkom výjsť v ústrety vybudovaním vizuálne pútavých scén súkromných i verejných priestorov. Predmetovo bohaté scény, ktorých autenticnosť je zvýraznená detailmi, ako napr. originálnymi materiálmi použitými na stenách, nábytkom, vybavením i drobnými predmetmi každodennej potreby, umožňujú stotožnenie sa návštevníka s vystavovanými objektami. Takmer každý si nájde aspoň jeden predmet, ktorý mu je dôverne známy. Tento moment je mimoriadne dôležitý pre pozitívne prijímanie expozície širokou verejnosťou. Nie každý návštevník je natoľko všímavý, aby objavil aj scény skryté za knižnicou, avšak to určite nie je chyba autorského kolektívu. Úvodná scéna zobrazujúca 1. svetovú vojnu je oproti ostatným obohatená o audiovizuálne prvky.

Veľmi oceňujem spôsob vystavenia zbierkových predmetov. Znížená svetelnosť, len nevyhnutné osvetlenie exponátov, centrálna klimatizácia a zvýšená pozornosť venovaná bezpečnosti zbierkových predmetov je v Historickom múzeu Národného múzea bežný štandard. Najvzácnejšie kusy sú vystavené pod sklom alebo sú pre návštevníka nedosiadateľné. Rovnako veľmi oceňujem použitie kópií tých zbierkových predmetov, ktoré sú na dlhodobé vystavenie najvhodnejšie, najmä predmetov z papiera. Hneď v úvode návštevník nemôže prehliadnuť unikátny súbor exponátov Národného múzea – Radové insígnie a vyznamenania, ktoré mal František Ferdinand d'Este na uniforme v deň atentátu na jeho osobu 28. júna 1914 v Sarajeve. Návštevníci majú možnosť vidieť tú istú stranu zástavy amerických Čechov

vyvesenú na Národnom divadle v Prahe, ktorú videli účastníci proklamácie Československej republiky v roku 1918 prichádzajúci od Václavského námestia. Spôsob vystavenia zástavy je nepochybne kompromisom medzi snahou zachovať vzácny artefakt spolu s prejavom vďaky precíznej práci reštaurátorov a komfortu návštevníkov. Možno málokto z návštevníkov sa zamyslí nad otázkou, odkiaľ a ako jednotlivé predmety získalo múzeum do svojich zbierok. Vystavený obhorený kus brvna z lidickej školy niekto vybral zo zhoreniska a dlhé roky pripomínal túto tragickú udalosť v Muzeu Klementa Gottwalda v Prahe a po peripetiách súvisiacich so zrušením múzea a zriadením Zbierky Muzea dělnického hnutí sa v roku 2014 dostal pod správu NM. Železná prilba účastníka pražského povstania z roku 1945 s dvoma otvormi, ktoré dosvedčujú čistý priestrel, je ukážkou skvelého vystavenia predmetov. Spolu s fotografiou a ďalšími predmetmi vytvárajú samostatný umelecký zážitok. Zaujal ma konfiškát dirigenta a hudobného skladateľa Rafaela Kubelíka, ktorý sa po komunistickom puči v roku 1948 rozhodol emigrovať z Československa. Nemôžem nespomenúť sveter, ktorý Václav Havel nosil počas Nežnej revolúcie. Myslím, že každý návštevník si nájde ten „svoj predmet“, ktorý ho osloví, ktorý v ňom zanechá stopu. Na výstave je takmer 1000 zbierkových predmetov, takže je z čoho vyberať. Nosné zbierky Národného múzea sú doplnené predmetmi či skenmi od dvanástich spolupracujúcich inštitúcií a súkromných osôb. Na tejto expozícii participovali: Archiv bezpečnostních složek, Česká pošta, s. p., Poštovní muzeum, České farmaceutické muzeum Kuks, Domáci umění, z. s., Galerie hlavního města Prahy, Muzeum MHD, Muzeum Policie ČR, Muzeum romské kultury, Pavel Schich, Pop-Museum – Muzeum a archiv populární hudby, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Vojenský historický ústav Praha, Zdravotnické muzeum Národní lékařské knihovny.

Architektúry výstavy sa zdarma chopili Daniel Dvořák a Karel Kut. Priestor výstavy s galériou má svoje limity - drevený strop, veľké okná, či galériu prístupnú len po schodoch. Napriek tomu sa im vďaka farebnosti, využitím svetiel a lesklých plôch podarilo zvýrazniť osobitý vzhľad výstavy. Expozícia je členená chronologicky a od toho sa odvíja rozvrhnutie celého priestoru. Vo vodorovných línách sú to tri obdobia 1918–1945, 1945–1968 a 1968–2004 a v pozdĺžnych línách sú to Verejný priestor, Poloverejný priestor, Súkromný priestor a Politický priestor. Z pohľadu

historika sú tieto členenia nie celkom pochopiteľné, avšak z pohľadu múzejníka je to cesta ako sa vysporiadať s obrovským množstvom predmetov a tém. Ako samostatné čerešničky na torte vyznievajú Salón Bárta, detský kútik a „Časozdvíž“. „Časozdvíž“ vymyslel a navrhol architekt Daniel Dvořák. Prečo mu táto úloha bola zverená je otázne, ale vysvetľuje to obsahovú nekoncepcnosť a chýbajúce prepojenie s výstavou. „Časozdvíž“ ako taká je po technickej a vizuálnej stránke zaujímavá a nepochybujem o tom, že každý návštevník ju pri svojom rozprávaní o výstave spomenie. Technika „Časozdvíže“ si vynútila zdvihnutie podlahy, čo viedlo k potrebe rampy v úvode aj v závere výstavy a zároveň to postavilo architektov pred výzvu, ako sa vysporiadať so schodiskami. Pozornému návštevníkovi však neujde niekoľko drobných nedostatkov. V priestoroch výstavy, kde je návštevník nabádaný, aby sledoval svetelnými bodmi zvýraznené priestory vitrín či predmety umiestnené pod stropom, je menej pravdepodobné, že si všimne zošikmenú podlahu asi meter od schodiska ako keby mal zvládnuť hoci aj polschod priamo pred schodiskom. Nazdávam sa, že každý, kto sa blíži ku schodisku a siaha po zábradlí, sa s väčšou pravdepodobnosťou pozrie pod nohy. Bezpečnosť hláv návštevníkov je otázna najmä pri oddychových miestach. Tieto pripomienky by nemali zatieniť snahu architektov maximálne využiť priestor a oceňujem, že na 1000 m² dokázali nápadito rozvrhnúť umiestnenie všetkých predmetov. Nemenej ma oslovil aj ich zmysel pre detail – či už stečené škrvy na stenách, rozdielne dlažby a pod. Zmiešané pocity mám len z vystavenia kufrov v podlahe. Vyššie spomínaným zdvihnutím dlažky sa vytvoril priestor, ktorý umožnil vytvoriť vitríny v samotnej podlahe. Všetky tieto vitríny

sú vizuálne veľmi zaujímavé a ako celá výstava príznačne precíznosťou. Všetky kufre sa spájajú s utrpením a s nepríjemnými udalosťami, je preto namieste sa pýtať, ako by vnímali ich umiestnenie samotní ľudia, ktorých sa tieto udalosti týkali alebo ich potomkovia. Nazdávam sa, že vhodnosť či nevhodnosť takéhoto spôsobu vystavenia určuje len miera empatie k aktérom udalostí, ale aj vnútorné nastavenie nás samotných.

Spoznávať hrou baví každého a takúto možnosť majú návštevníci na viacerých miestach výstavy. V tabletoch sú kvízy, ktoré nabádajú k viacnásobnému vyskúšaní. Za priam geniálny pokladám „Kádrový profil“. Ako ľahšie a jednoduchšie sa dá deťom priblížiť marasmus danej doby? Myslím, že moje nadšenie zdieľali aj iní návštevníci, keďže v okolí tabletov sa permanentne zhlučkovali skupinky návštevníkov.

Na záver expozície sa návštevník márne obhliada po tirážnom paneli. V čase, keď som expozíciu mala možnosť vidieť (október 2021), tirážny panel chýbal. Pevne verím, že len nešpecifikované technické problémy bránia návštevníkom oceniť všetkých spolupracujúcich na tomto veľkom projekte.

Nájsť tón prezentovania historických udalostí je čisto subjektívna záležitosť autora. Pri spoluautorstve je chtiac-nechtiac nevyhnutné hľadať konsenzus. S vedomím toho všetkého si dovoľm vysloviť svoj osobný pohľad. Expozícia vo mne vyvolávala skôr príjemné spomienky na nedávnu minulosť a medzi riadkami akoby sa vytratila krutá pravda o tom, že viac ako polovicu storočia žili obyvatelia českých zemí v dvoch totalitách. Nazdávam sa, že zdôraznenie tejto skutočnosti by nebolo na škodu. Atmosféra nádeje a viery v lepší a spravodlivejší svet, ktorá bola až hmatateľ-

ná po Nežnej revolúcii, sa v druhej polovici deväťdesiatych rokov zmenila na dezilúziu. Snaha neodsudzovať zločiny a zločincov komunizmu sa premenila z robenia hrubých čiar za minulosťou na hľadanie čo najpravdivejšieho obrazu dejín 20. storočia. Ťažký zápas vedúci k slobodnému, suverén-

nemu a sebavedomému štátu je príbehom, ktorý jednoznačne môžeme považovať za úspešný. Táto emócia je prchavo badateľná len v „Časozdviži“. A to môže byť skôr na škodu, najmä pre najmladšie generácie, ktoré si budú aj vďaka tejto expozícii spoluvytvárať pohľad na minulosť svojej vlasti.